

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן ריא סעיף ד

<ג> (י) ג' ה' ד' ז' י' (ט) כל הקודם (י) בפסוק ארץ חטה ושעורה (דברים ח, ח) * (כ) קודם לברכה, ז' <כ> (כא) וארץ בתרא הפסיק הענין, וכל הסמוך לו חשוב מהמאוחר ממנו לארץ קמא; <ד> ד' ח' י' א' ה' הילכך י' (כב) תמרים קודמים לענבים, שזה שני לארץ בתרא וזה ג' לארץ קמא. הגה: ודוקא שאוכל ענבים כמות שהן, (כ) <כ> אבל אם עשה מהן יין שקובע ברכה לעצמו בפה"ג חשובה והיא קודמת לברך עליו (כ) תחלה; (י) אבל מעשה קדירה מחמשת מיני דגן, ז' (כ) היא חשובה יותר מברכת היין. ד' ח' כל הנאמר סמוך לארץ קמא, קודם למה שנאמר סמוך לארץ ז' בתרא, (כ) לאחר ששוה לו בסמיכה לארץ (טור).

משנה ברורה ריא ס"ק כה

(כה) לאחר ששוה וכו' - מלשון זה משמע דחטים ושעורים דקודמין הוא רק מהשוה להן בסמיכה לארץ כמו חטים לזיתים ושעורים לדבש [שהוא תמרים] אבל [טז] שעורים [היינו מזון הנעשה מהן כמו שמפרש בסעיף ה'] לזיתים לא אבל הלבוש כתב דברכת במ"מ היא קודמת לכל וכן הסכימו הרבה אחרונים:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן ריא סעיף ה

(כז) הא דחטה ושעורה קודמים, י' <א> דוקא כשעשה מהם ג' (כ) תבשיל או פת; <ה> אבל כוסס חטה שברכתו בפה"א (כז) אינה קודמת לברכת בפה"ע. הגה: (י) ברכת י' המוציא (כ) קודמת לברכת ח' (ח) בורא מיני מזונות, וכו' לשאר ברכות (אגור) ואף על פי (כ) שהדבר השני חשוב (כ) או חביב עליו (וכן יש לדקדק מדברי הגה"מ פ"ט ומסמ"ק שהביא הטור וכל בו ב"י בשם רמב"ם), וכל הא דאמרינן דאחד קודם לחבירו, היינו שרוצה לאכול משניהם לכן יש להקדים החביב או החשוב; אבל י' (כ) אם אינו רוצה לאכול י' משניהם, אינו מברך רק על זה שרוצה לאכול אעפ"י שגם השני מונח לפניו (תרומת הדשן סי' ל"ג ל"ב/); וכל זה דצריך להקדים, היינו דוקא לכתחלה, אבל אם עבר וברך על השני, אם הברכות שוות יוצא ואין צריך לחזור ולברך על זה שהיה לו להקדים, י' <ב> ובלבד ט' שיהא דעתו ג"כ * (כ) עליו י' בברכתו (ב"י סי' ר"ו ובזה הסימן בשם רשב"א).

משנה ברורה ריא ס"ק כז

(כז) אינה קודמת וכו' - אלא בפה"ע תקדים ומשמע במ"א דדוקא אם הפה"ע חביב יותר אצלו אז הוא קודם אף שהוא מאוחר בקרא אבל אם שניהם חביבים בשוה חטה קודמת אכן בביאור הגר"א משמע דלפי מה שמבואר לעיל בס"א דהיכא שאין ברכותיהן שוות לא אזלינן כלל בתר מין שבעה [יז] ה"ה הכא לא אזלינן כלל בתר מוקדם ועל איזה שירצה יברך תחלה. ומ"מ אם החטה חביבה יותר אצלו מסתברא דיברך עליה תחלה דגם שם הלכה כה"א דחביב קודם כמש"כ שם:

שער הצינון סימן ריא ס"ק יז

(יז) והמגן אברהם אזיל לשיטתו בסעיף קטן ב דסבירא לה שם דיש לחלק בזה, דכיון ששניהם ממין שבעה, וחיזין דהקרא אקדמיה, אן נמי מקדמינן, וכעין זה כתב גם הט"ז באות ג', עיין שם. אכן לפי מה שכתב הרשב"א דעל כרחו לא מיירי הקרא בכוסס כלל, לא שייך כלל סברתם, ובלאו הכי היא סברא מחודשת נגד שאר פוסקים, ובאה רק לתרץ דברי הטור, עיין שם במגן אברהם, לכן לא חש לה הגר"א:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן ריא סעיף ו

(י) היה לפניו תבשיל מקמח כוסמין ושבולת שועל ושיפון וגפן ותאנה ורימון, כיון דמברך על התבשיל במ"מ ברכתו קודמת; אף על גב דהנך ממין ז' <ה' י' ב' * (י) ואיהו לאו י' א' [ממין שבעה, מ"מ י' כיון י' דחשיבי (לה) דעבדי מינייהו פת ומברך עלייהו המוציא וברכת המזון, ח' קודמת אף על גב דלא עבדינהו פת.

משנה ברורה ריא ס"ק לד

(לד) ואיהו לאו ממין שבעה - אף על גב דכוסמין מין חטין ושבולת שועל ושיפון מין שעורים [כג] מ"מ כיון דאין נזכרין בהדיא בקרא אין בהם חשיבות מין שבעה כ"כ כמו המפורשים בהדיא בקרא:

משנה ברורה ריא ס"ק לה

(לה) דעבדי מינייהו פת - וגם הם בכלל חטה ושעורה דקרא עכ"פ [דחטה ושעורה קודמין לגפן ותאנה ורימון] וכתב המ"א דדוקא הני דחשיב כאן אבל זיתים עם תבשיל של שבולת שועל זיתים קודמין משום דמוקדמין בקרא אבל כמה אחרונים חלקו ע"ז וכו' בס"ק כ"ה עי"ש. ועתה נבוא לבאר סדר המעלות בקצרה. וכל המאוחר מחבירו הוא גרוע מחבירו. המוציא [אפילו מפת [כד] של שבולת שועל ושיפון]. במ"מ על מעשה קדרה דחטים. במ"מ על מעשה קדירה [כה] דשעורים. במ"מ על מעשה קדרה [כן] דשיבולת שועל ושיפון שהוא ג"כ מין שעורים [ובמ"מ דשעורים כיון דשעורה מפורש בקרא קודם להן [כז] ואפילו לכוסמין שהוא מין חטים הוא ג"כ קודם]. בפה"ג. [כח] זיתים. [כט] תמרים. וענבים. ותאנה. ורימון. בפה"ע ופה"א. שהכל. ובכל אלו אין משגיחין [ל] על החביב כלל דמי שהוא מאוחר מחבירו אפילו הוא

חביב יותר כגון שהיה חביב לו השהכל אפ"ה הפה"א קודם לו וכן בכל הנ"ל. בפה"ע ובפה"א [לא] אזלין בטר החביב אפילו השני מין זי"ן. היו שניהם חביבין אזלין בטר מין זי"ן. ואם אחד מהן מוקדם בפסוק כגון שכוסס קליות חטה דברכתו בפה"א ואוכל זית יקדים חטה דהוא קודם בקרא כ"כ המ"א והגר"א פליג ע"ז וכמו שכתבנו לעיל בסק"ז עי"ש. שניהם אינן מין זי"ן יש להקדים פה"ע אם שוים בחביבות הא לא"ה חביב קודם וכן"ל. וכן שניהם פה"א או שניהם שהכל [לב] אזלין בטר חביב. והנה מה נקרא חביב אנו בני אשכנז נמשכין אחר הרא"ש וסייעתו שהוא המין הרגיל להיות חביב אצלו כמ"ש בס"א ואם שניהם חביבים אצלו אזלין אחר איזה שחפץ עתה כמ"ש בס"ב לרמב"ם. ברכת אכילה ושתייה [לג] אפילו ברכת שהכל קודמת לברכת הריח:

פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן ריא ס"ק יג

יג כיון דחשיבי. עיין מ"א. מה שכתב למה לי קרא, לאו להכי אתיא, דברכות דרבנן לפניהם, וגם לאחריהם יש אומרים דרבנן, ופרי האדמה התוספות מסתפקין כבסימן ר"ח סעיף ד', אלא כאלו אמר למה לן ללמוד מקרא דחטה קודם לברכה הא בורא מיני מזונות חשיב, שמע מינה דקדימת הפסוק חשוב מבורא מיני מזונות כמו שכתב באות ח'. ומה שכתב ומכל מקום שיבולת שועל ושיפון זית קודם, פירוש בורא מיני מזונות שלהם זית קודם, דאפילו בורא מיני מזונות דשעורה זית קודם לו כמו שכתב באות ח'. ומשמע דמיני מזונות דכוסמין מין חטים קודם לזית אף על פי שזה מפורש וזה בכלל. גם בורא מיני מזונות דאורז אין לו קדימה לא מבעיא על זי"ן מינים, דכוסמין אי לאו דבכלל הוא לא הוה מוקדם לברכה וכמו שכתבתי באות ח', אלא אפילו לפרי העץ אפשר דאין חשוב דעד כאן אמרו דבורא מיני מזונות דהני חשיבי כיון דעבדי מינייהו פת המוציא, מה שאין כן באורז. ומיהו י"ל דנתן טעם שתקדים כוסמין לגפן תאנה ורמון שהם מפורשים, אבל בורא מיני מזונות דאורז לפרי העץ י"ל דמבוררת טפי, ואי"ה בסדר המעלות יבואר זה:

זה הכלל סדר המעלות:
א, המוציא. (אף דשיבולת שועל, קודם למעשה קדירה דחטים, בפלס פרי האדמה ושהכל): ב, בורא מיני מזונות על חטים. (קודם ליין, דמוקדם בפסוק ויש לו חשיבות ג"כ קצת, הא חשיבות ידיה בלא הקדמה לא, וזהו שכתב באות זי"ן חשובה וגם קודמת דתרתיה בעינן, ולפיכך זית קודם לבורא מיני מזונות דשעורים, וכמו שכתב הט"ז אות ד' דתרתיה בעינן וכמו שכתב [המ"א] באות ח' בשם השואל בלבוש דזית קודם לבורא מיני מזונות דשעורים וכן כתב ברמזים והגהות סמ"ק. אבל פרי האדמה דחטים פשיטא דענבים קודמים להם, ופרי האדמה דחטים ושעורים למ"א אות ח' דכוסס לא איירי קרא אין קדימה, ולבוש שם י"ל דמקדים חטה, וכן בוסר כהאי גוונא עם זית קודם שגדל הנץ, ללבוש מקדים זית לבוסר ואף לשעורה. ובורא מיני מזונות דשלוש מינים כוסמין ושיבולת שועל ושיפון נמי קודם ליין, שהרי הר"ב אומר כן בסעיף ד' בהג"ה [מ]חמשת מינים, ובטור מעשה קדירה דחטים ושעורים קודמין ליין כל חמשת מינים בכלל דמכל מקום בכלל חטה ושעורה הוה ובורא מיני מזונות עם קדימת הפסוק חשוב מיין. אבל בורא מיני מזונות דכוסמין נגד זית או שיבולת שועל ושיפון נגד תמרים משמע בשו"ע סעיף ו' ובאליה רבה אות ט"ו דזית ותמרים קודמין, ויש טעם לחלק ביניהם. ובורא מיני מזונות דאורז לכאורה במחלוקת שנויה, להשואל בלבוש זי"ן מינים קודמין, וללבוש בורא מיני מזונות חשוב מעצמו בלא הקדמת קרא, אבל ממה שכתב המחבר בסעיף ו' דבורא מיני מזונות חשוב דעבדין פת הא לאו הכי בורא מיני מזונות לחוד לא חשוב, וזהו שכתב הלבוש עירב קמח אורז עם ה' מינים קודמין לגפן תאנה ורמון נראה לי. ובאליה רבה [ס"ק] ט"ז בשם מלבושי יום טוב [אות ו] למה תלה ביראה לו הא נזכר בשו"ע, ולפי מה שכתבתי אתי שפיר דאורז לחוד לא דפת דיליה לאו המוציא בורא מיני מזונות דיליה לא חשובה אף לשיטתיה): ג, פרי הגפן (קודם לזית אף דמוקדם, דפרי הגפן חשוב כמו פרי האדמה ושהכל כו', אבל בורא מיני מזונות דשעורים קודם לפרי הגפן כמו שכתב הר"ב בסעיף ד' והמ"א מיד כאן בצ"ע, דשעורים קודמין ליין ולא נקיט סדר המעלות ממש רק לומר בורא מיני מזונות דחטים קודם אף לזית, מה שאין כן בורא מיני מזונות דשעורים זית קודם כמו שכתב באות ח'): ד, זית. (קודם לבורא מיני מזונות דשעורים, דמוקדם בארץ ב' כמו שכתב באות ח' דלא כלבוש. ומלבוש סעיף ה' למדתי דג' חילוקים יש, ענבים כל שבחן לאחר שנעשה יין, ודבש כל שבחן בעודם תמרים, וזית שוה הפרי לשמן, יע"ש. ולפי זה בענבים יין פרי הגפן חשיב הוא, וענבים עצמן אין כל כך חשיבות ותמרים קודמין לו. ושמן על ידי אניגרון פרי העץ כבסימן (כ"ב) [רב] סעיף ד' שוה עם פרי, אבל דבש תמרים לאו משבח זי"ן מינים הוה ואף שזית עשירי וכדומה עם דבש תמרים איזה שירצה יקדים, דבש דכתיב בקרא הוא תמרים הנוטפין דבש כמו זית עושה שמן, ובהכרח הוא לדידן דמברכין עליו שהכל ולא מעין שלש לאחריו, ובכוסס חטה מסתפקין התוספות ולא בדבש תמרים כמבואר להמעין בברכות דף (ל"ח) [לז] א' ד"ה הכוסס, יע"ש): ה, בורא מיני מזונות על שעורים. (קודמים לאחר חטה על הכל, לבד זית קודם לו, דקדימת הפסוק עדיף מבורא מיני מזונות כמו שכתב באות ח', וכן שיבולת שועל ושיפון קודמים לכל לבד מזית וכוסמין): ו, גפן. (קשה לי אמאי לא חשיב תמרים קודמים לגפן שזה שני לארץ ב' וזה שלישי לארץ ראשון. ומה שכתב פרי האדמה ופרי העץ עיין ט"ז [אות] ב' ומ"א אות ד', ומה שכתב צ"ע תבשיל שעורים וזית ויין לשיטתיה באות ח'. ועיין אליה רבה אות י"ב הביא צ"ע זה בשם אגודה, יע"ש. ועיין מה שאכתוב אי"ה בט"ז אות ד' ה' מזה: